

Volume 21, Issue 2
December 2023

ISSN 1731-8297, e-ISSN 6969-9696
<http://czasopisma.uni.opole.pl/index.php/osap>

ORIGINAL ARTICLE
received 2023-07-31
accepted 2023-08-29

Jednostronna euroizacja polskiego prawa dewizowego Unilateral Euroisation of Polish Foreign Exchange Law

ANDRZEJ GORGOL

Uniwersytet Zielonogórski

ORCID: 0000-0002-4313-4426, agorgol@gmail.com

Citation: Gorgol, Andrzej. 2023. Jednostronna euroizacja polskiego prawa dewizowego. *Opolskie Studia Administracyjno-Prawne* 21(2): 77–101. DOI: 10.25167/osap.5181.

Abstract: The aim of the article is to determine the extent and degree of the unilateral euroisation of Polish foreign exchange law. The research problem is analysed from the point of view of the current or previously applicable law. The unilateral euroisation of Polish foreign exchange law is over 22 years old, remaining under the order of two successive foreign exchange laws of 1998 and 2002. This process has led to changes in both general and specific legal provisions. The author focused his agenda on demonstrating the accuracy of the idea that Polish foreign exchange law is evolving in such a way that the degree of its euroisation is increasing. This is demonstrated, inter alia, by leaving residents and non-residents the choice between the euro and the Polish currency to apply both or either of these legal tenders to make payments and other foreign exchange transactions.

Keywords: euroisation, exchange law, euro, ECU

Abstrakt: Artykuł ma na celu ustalenie zakresu i stopnia unilateralnej euroizacji polskiego prawa dewizowego. Problem badawczy jest analizowany z punktu widzenia aktualnego lub wcześniej stosowanego stanu prawnego. Jednostronna euroizacja polskiego prawa dewizowego trwa już ponad 22 lata i przebiega pod rządem dwóch kolejnych ustaw dewizowych z 1998 r. i 2002 r. Proces ten spowodował zmiany w przepisach dewizowych zarówno ogólnych, jak i szczegółowych. Autor ukierunkował swój wywód na wykazanie trafności tezy, że polskie prawo dewizowe ewoluje w ten sposób, że zwiększa się stopień jego euroizacji. Przejawia się to m.in. w pozostawieniu rezydentom i nierezydentom możliwości wyboru

między euro i walutą polską w celu zastosowania obu lub jednego z tych środków do dokonywania płatności i innych czynności obrotu dewizowego.

Słowa kluczowe: euroizacja, prawo dewizowe, euro, ECU

1. Uwagi wstępne

Euro jest jednostką monetarną UGW, która funkcjonuje w obrębie UE. Rdzeń Europy koncentruje się wokół państw mających wspólną walutę (Łączkowski 2017: 12). Już w preambule TFUE pojawia się odwołanie do tej waluty przez określenie jej mianem stabilnej i jedynej (zdanie 8 preambuły TFUE). Państwa członkowskie powinny dążyć w sposób zdecydowany, ale w granicach prawa traktatowego, do oparcia swojego systemu monetarnego na fundamencie, jakim jest euro. Wynika z tego konkluzja, że ta waluta odgrywa bardzo istotną rolę w funkcjonowaniu UE i tych państw, które są zainteresowane intensywniejszymi i szerzej stosowanymi formami integracji europejskiej. UGW była postrzegana od momentu powstania Wspólnot Europejskich jako bardzo istotny element procesu budowy Zjednoczonej Europy (Adamski 2020: 659). Warunkiem członkostwa w tej organizacji międzynarodowej nie jest rezygnacja z własnej waluty narodowej i zastąpienie jej przez euro. Jednak zalety unijnej waluty są tak duże, że już w momencie jej wprowadzenia, co nastąpiło 1 stycznia 1999 r., przyjęło ją aż 12 państw członkowskich (zob. art. 1a RE). Nawet w niektórych państwach trzecich, a więc spoza Unii Europejskiej, doszło do dobrowolnej i jednostronnej euroizacji ich systemów walutowych. Na przykład Kosowo i Czarnogóra jednostronnie wprowadziły Euro w 2002 r. i od tej pory jest ono ich faktyczną walutą (Winkler, Mazzaferro, Nerlich, Thimann 2004: 40–41).

Euroizacja walutowa jest procesem, który ma wymiar faktyczny i prawny, a jego stopień zaawansowania może być zróżnicowany (Czaja 2016: 37–39; Feige, Dean 2003: 358–383; Czaja, Dulcys 2012: 27–36). Nie zawsze przyjmuje on bowiem formę najpełniejszą, jaką jest substytucyjne zastąpienie przez Euro własnej waluty, która przestaje być prawnym środkiem płatniczym. Zazwyczaj unilateralna euroizacja polega na dopuszczeniu stosowania obcej waluty obok krajowych środków płatniczych (Levasseur 2004: 125). W demokratycznym państwie prawnym jest to uwarunkowane stworzeniem odpowiednich gwarancji prawnych, które eliminują typowy dla socjalistycznej gospodarki planowej monopol walutowy państwa, przyznają i chronią prawo własności wartości dewizowych, dopuszczają swobodę dokonywania obrotu dewizowego, tworząc zamknięte katalogi ustawowe ograniczeń i obowiązków dewizowych. Jednostronna

euroizacja w ujęciu normatywnym jest procesem sterowanym ogólnie przez państwo w następstwie dokonywania zmian legislacyjnych w treści obowiązującego prawa dewizowego. Racjonalny proces prawotwórczy wymaga ustalenia gospodarczych, społecznych i politycznych następstw stosowania euro. Konstytucyjny nakaz przyzwoitej legislacji wiąże więc ze sobą prawne i praktyczne aspekty euroizacji (zob. art. 2 KRP).

Niniejsze opracowanie ma na celu ustalenie zakresu i stopnia unilateralnej euroizacji polskiego prawa dewizowego. Wybór tego zagadnienia badawczego wydaje się umotywowany przede wszystkim tym, że w dotychczasowej bibliografii prawnodewizowej nie doczekało się ono jeszcze należytej mu uwagi. Niewątpliwie akcesja Polski do UGW spowoduje istotne zmiany prawa dewizowego. Jednak zagadnienie to wykracza poza zakres przedmiotowy prezentowanego opracowania. Problem jednostronnej euroizacji polskiego prawa dewizowego jest bowiem analizowany z punktu widzenia aktualnego lub wcześniej stosowanego stanu prawnego. Pominięcie projektów reform legislacyjnych w tej dziedzinie jest umotywowane chociażby tym, że jeszcze nie wyszły one ze wstępnej, częściowej, spekulatywnej i nienormatywnej formy jej opracowania. Równie istotne jest to, że doszło do organizacyjnego wstrzymania działań integracyjnych w następstwie zniesienia 27 stycznia 2016 r. Narodowego Komitetu Koordynacyjnego do Spraw Euro, Rady Koordynacyjnej oraz międzyinstytucjonalnych Zespołów Roboczych do Spraw Przygotowań do Wprowadzenia Euro przez Rzeczpospolitą Polską (zob. §1 RRM).

Jak już wspomniano, państwa członkowskie UE powinny dążyć do dalszej integracji gospodarczo-walutowej, której jednym z przejawów jest zastąpienie narodowej waluty międzynarodową jednostką monetarną, jaką jest euro. Racjonalne działania ukierunkowane na osiągnięcie tego rezultatu monetarnego nie mogą pomijać aktualnego stanu prawa dewizowego, systemowych uwarunkowań gospodarczych, społecznych i politycznych jego stosowania, a także możliwości doboru optymalnych terminów oraz środków zmian legislacyjnych. Euroizacja może być zmianą ewolucyjną lub rewolucyjną, a prawo traktatowe pozostawia państwom członkowskim swobodę wyboru między alternatywnymi wariantami jej przebiegu. Proces ewolucyjny odbywa się stopniowo i jest rozciągnięty w czasie. Niewątpliwie momentem jego zakończenia jest zastąpienie waluty narodowej przez euro w funkcji krajowego środka płatniczego. Natomiast za początek jego biegu należy uznać poddanie unijnej jednostce monetarnej regulacji w przepisach prawa krajowego. Jednostka ta ewoluowała z formy tylko rozrachunkowej, a więc typowej dla pieniądza bezgotówkowego, do postaci również banknotów i monet, czyli pieniądza gotówkowego. Wiąże się z tym wątpliwość, czy pojęcie euroizacji należy rozumieć w znaczeniu ścisłym, odnosząc je tylko do euro, czy w ujęciu szerszym, uwzględniając także ECU (szerzej na temat istoty i funkcji

ECU zob. Hahn, Siebelt 1999: 554, 561–567; Bordo, Schwartz 1989: 1–22; Riemer 1993: 184), która była jego poprzednikiem? W prawie polskim przyjęto rozwiązanie, że akronim „ECU” został zastąpiony przez wyraz „euro” (zob. art. 30 PD z 1998). Warto zauważyć, że zmiany te były skoordynowane czasowo z wejściem w życie RE. Świadczy to również o reaktywności polskiego prawa dewizowego na zmiany unijnego prawa walutowego. Z doktrynalnego punktu widzenia oba sposoby rozumienia euroizacji są dopuszczalne. W niniejszym opracowaniu określenie „euroizacja prawa dewizowego” jest stosowane w ujęciu wąskim. Oznacza to, że początek tego procesu rozpoczął się z chwilą wejścia w życie PD z 1998, co nastąpiło 1 grudnia 1999 r. (por. art. 32 i art. 2 ust.1 pkt 7 PD z 1998). Przestała wówczas obowiązywać ustawa dewizowa z 1994 r., której treść normatywna nie uwzględniała euro, ale ECU (zob. art. 2 ust.1 pkt 6 PD z 1994). Ten akronim miał ustawowy synonim, jakim była „europejska jednostka walutowa”. W istocie była ona tylko jednostką rozrachunkową Europejskiego Systemu Monetarnego, co przesądziło o zaliczeniu jej od prawnodewizowej kategorii międzynarodowych jednostek rozrachunkowych.

Proces unilateralnej euroizacji polskiego prawa dewizowego trwa już ponad 22 lata i przebiega pod rządem dwóch kolejnych ustaw dewizowych. Wydaje się zatem zasadne ustalenie na podstawie wykładni historycznoporównawczej, czy i ewentualnie w jaki sposób ewoluowały ustawowe przepisy, w których treści występowało euro jako pojęcie języka prawnego? Kolejne zagadnienie badawcze poruszone w niniejszym opracowaniu to zrównanie krajowych i unijnych jednostek monetarnych w zakresie uregulowania dokonywania obrotu dewizowego oraz wykonywania obowiązków dewizowych. W tym kontekście została sformułowana teza, że polskie prawo dewizowe ewoluuje w ten sposób, że zwiększa się stopień jego euroizacji, czego przejawem jest pozostawienie rezydentom i nierezydentom możliwości wyboru między euro i walutą polską w celu zastosowania obu lub jednego z tych środków do dokonywania płatności i innych czynności obrotu dewizowego.

2. Jurydyzacja euro w przepisach ogólnych polskiego prawa dewizowego

W treści każdej ustawy dewizowej dominują przepisy, w których zainstalowane są normy prawne lub ich elementy konstrukcyjne. Są one niezbędne do zastosowania instrumentów reglamentacji i regulacji dewizowej. Kolejną, mniej liczną grupę przepisów stanowią definicje legalne pojęć ustawowych. W treści tych uregulowań nie ma żadnego odniesienia do norm prawnych, ale są one niezbędne, aby prawo dewizowe było stosowane w sposób prawidłowy. Wskazują one na desygnaty sformułowań ustawowych. Zastosowanie definicji

legalnych jest dopuszczalne, gdy pojęcia języka prawnego odbiegają od ich znaczenia w potocznej polszczyźnie, dane sformułowania są wieloznaczne, występuje potrzeba ograniczenia ich nieostrości lub znaczenie danego określenia nie jest powszechnie zrozumiałe (zob. § 146 ZTP). Te środki techniki legislacyjnej mogą przyjąć postać tzw. ustawowego słowniczka, który należy do przepisów ogólnych, mających znaczenie dla stosowania całej ustawy. Zawiera on wyjaśnienie znaczenia wielu pojęć języka prawnego, gdyż niejako w jednej jednostce redakcyjnej aktu prawnego zostały „zebrane” definicje różnych pojęć języka prawnego. Definicje legalne mogą mieć także postać przepisów szczególnych, które mają znaczenie dla zastosowania tylko niektórych jednostek redakcyjnych aktu prawnego.

W ustawie dewizowej z 1998 r. pojęcie „euro” było wykorzystywane w słowniczku ustawowym do definiowania następujących sformułowań języka prawnego: „międzynarodowe jednostki rozrachunkowe” (zob. art. 2 ust. 1 pkt 7 PD z 1998), „obróć pozagospodarczy” (zob. art. 2 ust. 1 pkt 27 PD z 1998) i „kwota euro” (zob. art. 2 ust. 5 PD z 1998). Należy podkreślić, że te trzy definicje odnoszą się jedynie do pojęć pomocniczych prawa dewizowego (Wójtowicz 2003: 35–36). Wykorzystywane są one do wyjaśniania treści pojęć podstawowych, które kształtują podmiotowy i przedmiotowy zakres reglamentacji dewizowej. Wynika z tego konkluzja, że euro w pośredni sposób wpływa na stosowanie całego prawa dewizowego. Chociaż ta unijna jednostka walutowa nie jest sama zdefiniowana legalnie, niewątpliwie zasadnie została wykorzystana do definiowania innych sformułowań ustawowych. Wpływa ona na znaczenie różnych pojęć prawa dewizowego, co stanowi kolejny argument przemawiający za zamieszczeniem jej w ustawowym słowniczku.

Ewolucja ustawowego słowniczka (Fojcik-Mastalska 2003: 22) spowodowała w odniesieniu do euro, że jest ono wykorzystywane tylko do wyjaśnienia znaczenia sformułowania „równowartość danej kwoty wyrażonej w euro” (zob. art. 2 ust. 3 PD). Oznacza to istotną modyfikację ilościową z trzech do pojedynczego przypadku użycia tej waluty na potrzeby definiowania pojęć pomocniczych prawa dewizowego. Zmiana ta była wymuszona przyczynami formalnymi, związanymi z zaniechaniem definiowania niektórych pojęć ustawowych. Nie występuje już pojęcie „międzynarodowe jednostki rozrachunkowe”, którego zakres znaczeniowy rozciągał się na wymienialne jednostki rozrachunkowe stosowane w rozliczeniach międzynarodowych (zob. art. 2 ust. 1 pkt 7 PD z 1998). Przepis definiujący zawierał przykładową ich egzemplifikację, wskazując na SDR – jednostkę rozrachunkową Międzynarodowego Funduszu Walutowego, i euro – europejską jednostkę walutową. Zrezygnowano także z posługiwania się zarówno sformułowaniem „obróć pozagospodarczy”, jak i bardziej ogólnym określeniem

„obróć kapitałowy” (por. art. 2 ust. 1 pkt 16 i 27 PD z 1998). Z tego powodu definicje legalne tych pojęć stały się zbędne.

Stwierdzenie, że wystąpiły zmiany ilościowe w definicjach legalnych odwołujących się do euro, nie przesądza jeszcze o uznaniu ich za modyfikacje tylko formalne lub wywołujące również następstwa merytoryczne w zakresie stosowania ustawy dewizowej. Ustalenie charakteru euroizacji ustawowych przepisów definiujących wymaga odpowiedzi na pytanie, czy w obowiązującym prawie dewizowym doszło do „przepisania” rozwiązań prawnych z PD z 1998 r., które nadal wykorzystywane są do wyjaśnienia znaczenia pojęć prawnodewizowych? Jak już wspomniano, bezprzedmiotowe jest rozważanie takiej normatywnej kontynuacji w przypadku sformułowania „obróć pozagospodarczy”. Jednak pomimo zaniechania jego definiowania, nie zmienił się zakres znaczeniowy pojęć bardziej ogólnych, a więc obrotu dewizowego i dwóch jego normatywnych postaci, czyli obrotu dewizowego z zagranicą i obrotu wartościami dewizowymi w kraju (zob. art. 2 ust. 1 pkt 15, 17, 18 PD). Należy zatem uznać, że w tym przypadku ilościowej modyfikacji nomenklaturowej nie towarzyszyła zmiana zakresu zastosowania prawa dewizowego. W literaturze przedmiotu zauważono, że wprowadzenie euro wywarło nieznaczny wpływ na polskie prawo dewizowe i bankowe (Skoczylas 2000: 59, 60).

Definicja ustawowa międzynarodowych jednostek rozrachunkowych była mało treściwa i budziła wątpliwości pod względem logicznym oraz poprawności legislacyjnej. Definiendum i definiens tego pojęcia zawierały wspólny element, czyli wyraz „jednostki rozrachunkowe”. Niewątpliwie takie jednostki stosowane są w rozliczeniach międzynarodowych, gdyż są instrumentem funkcji rozliczeniowej pieniądza bezgotówkowego. Z uwagi na brak formy gotówkowej tej waluty płatności odbywają się tylko w drodze rozrachunków, czyli przeksięgowania sald środków pieniężnych zgromadzonych na rachunkach bankowych. Błędem logicznym i legislacyjnym są pleonazmy, które polegają na definiowaniu „tego samego przez to samo”. Definicja ustawowa jednostek rozrachunkowych wskazywała na ich konieczną cechę – wymienialność. Skoro w znaczeniu legalnym nie mogły istnieć niewymienialne jednostki rozrachunkowe, niezasadne było pominięcie w ich definiendum przymiotnika „wymienialny”. Pod rządem PD z 1998 r. za waluty wymienialne uznawano takie waluty obce, których wykaz określony był w zarządzeniu Prezesa NBP publikowanym w Monitorze Polskim (zob. art. 2 ust. 1 pkt 5 i ust. 3 PD z 1998). Obecnie są to waluty obce państw, spełniające wymagania z art. VIII Statutu Międzynarodowego Funduszu Walutowego (zob. art. 2 ust. 1 pkt 11 PD). Wykaz tych walut sporządzony przez Prezesa NBP ma formę obwieszczenia publikowanego w Monitorze Polskim. Zmiana formy dokumentu z zarządzenia na obwieszczenia miała uzasadnienie konstytucyjne (zob. art. 93 KRP). Ustawa zasadnicza zalicza bowiem zarządze-

nie do aktów kierownictwa wewnętrznego, które są instrumentem zarządzania przez organ władzy publicznej podległymi mu strukturami organizacyjnymi i zatrudnionym w nim pracownikami. Z kolei adresatami wykazu walut obcych są także podmioty spoza aparatu pomocniczego Prezesa Banku Centralnego.

Warto także zauważyć, że zarówno euro, jak i inne międzynarodowe jednostki rozrachunkowe nie spełniają ustawowych wymagań wymiennej waluty obcej, gdyż nie są walutą państwa obcego. Pomimo tego euro jest ujęte w poz. 42 wykazu tych walut sporządzonego przez Prezesa NBP (załącznik OP). Z tego powodu wymienny charakter tej unijnej jednostki walutowej jest oczywisty. Niemniej jednak ujęcie jej w urzędowym wykazie ogłaszającym w Monitorze Polskim jest naruszeniem ustawy dewizowej. Świadczy to o występowaniu bariery prawnej w jednostronnej euroizacji polskiego prawa polskiego, która nie pozwala pod względem formalnym, aby Euro było zakwalifikowane do kategorii wymiennych walut obcych. Taka bariera nie występowała pod rządem PD z 1998, gdyż wszystkie międzynarodowe jednostki rozrachunkowe *ex lege* miały walor wymiennalności. Już na tej podstawie można sformułować wniosek, że ewolucja polskiego prawa dewizowego nie zawsze przebiegała w sposób zwiększający jego euroizację.

Międzynarodowe jednostki rozrachunkowe były i są nadal walutą obcą (por. art. 2 ust. 1 pkt 5 PD z 1998 i art. 2 ust. 1 pkt 10 PD). Rezygnacja ze stosowania definicji tych jednostek nie miała więc wpływu na zakres zastosowania ustawy dewizowej, a więc nie była zmianą merytoryczną. W definiens waluty obcej występuje stwierdzenie niejako „przepisane” z PD z 1998. Dotyczy to sformułowania „wymienne rozrachunkowe jednostki pieniężne stosowane w rozliczeniach międzynarodowych, w szczególności jednostkę rozrachunkową Międzynarodowego Funduszu Walutowego (SDR)”. W tym kontekście należy zwrócić uwagę na dwie kwestie. Po pierwsze, wątpliwość budzi zrównanie¹ tych międzynarodowych jednostek rozrachunkowych z walutami obcymi w znaczeniu legalnym. Sformułowanie „na równi z walutami obcymi traktuje się” sugeruje występowanie swoistej fikcji prawnej uznania za takie waluty międzynarodowych jednostek rozrachunkowych, których cechy własne nie przesądzają o takiej kwalifikacji prawnodewizowej. Rozwiązanie takie jest niezasadne, gdyż zawsze są one zagranicznymi środkami płatniczymi innymi niż dewizy (por. art. 2 ust. 1 pkt 9, 10 i 12 PD). Po drugie, obecnie przykładowa egzemplifikacja międzynarodowych jednostek rozrachunkowych ogranicza się do SDR i nie obejmuje już euro. W tym przypadku pominięcie unijnej jednostki walutowej było konieczne i zasadne. Od 1 stycznia 2002 r. stosowane są znaki pieniężne

¹ W opracowaniach doktryny pojawił się również pogląd o równorzędności tej kategorii walut obcych (Ofiarski, 2003: 48).

wyrażone w euro, będące prawnym środkiem płatniczym za granicą. W chwili wejścia w życie obecnej ustawy dewizowej były one już w obiegu pieniężnym. Tego samego dnia zaczęła obowiązywać również USE. Już nomenklatura tego aktu prawnego trafnie sygnalizuje, że określa on skutki dla polskiego porządku prawnego wprowadzenia w państwach członkowskich UE, należących do UGW, wspólnej waluty euro, w tym zasady wymiany banknotów i monet nominowanych w walutach narodowych tych państw na banknoty i monety nominowane w euro. Wynikały z jego unormowań instrumenty niezbędne do rozwiązania problemu utraty mocy środka prawnego przez waluty narodowe państw członkowskich eurostrefy. Postrzeganie unijnej waluty w kategoriach tylko jednostki rozrachunkowej stało się prawniczym anachronizmem. Powodowałoby trudności w stosowaniu polskiego prawa dewizowego. Pominięcie euro w ustawowej egzemplifikacji międzynarodowych jednostek rozrachunkowych stanowi rozwiązanie niezbędne dla prawidłowej euroizacji polskiego prawa dewizowego. Jednak nie spowodowało ono zmian merytorycznych w zakresie stosowania ustawy dewizowej. Bez względu na gotówkową lub bezgotówkową postać euro było i jest nadal walutą obcą zaliczaną do zagranicznych środków płatniczych.

Konieczność ustawowego zdefiniowania znaczenia kwoty wyrażonej w Euro wynika z faktu, że stanowi ona pojęcie języka prawnego, wykorzystywane do kształtowania zakresu i treści dewizowej regulacji oraz reglamentacji. Jak trafnie zauważono w literaturze przedmiotu, posługiwanie się ustaleniami kwotowymi wyrażonymi w Euro ma na celu uzyskanie zgodności prawa krajowego z regulacjami unijnymi oraz wprowadzenie samoczynnego mechanizmu waloryzacyjnego (Fojcik-Mastalska 2003: 30–31). Niewątpliwie w warunkach gospodarki rynkowej kursy walutowe, które określają cenę waluty obcej w walucie narodowej, są zmienne. Z tego punktu widzenia koniecznym warunkiem prawidłowego stosowania prawa dewizowego jest określenie w jego przepisach rodzaju kursu walutowego euro i według jakiego czasu będzie ustalana relacja wartości tej waluty do złotego polskiego lub innej waluty. Zarówno pod rządem PD z 1998, jak i ustawy aktualnie obowiązującej, w przepisach definiujących wykorzystano średni kurs urzędowy ogłaszany przez NBP w dniu poprzedzającym dokonanie czynności objętej zakresem prawa dewizowego (por. art. 2 ust. 3 PD i art. 2 ust. 5 PD 1998). Niewątpliwie jest to rozwiązanie zasługujące na aprobatę. Walutowe kursy bankowe i kantorowe wykorzystywane są na potrzeby własne podmiotu prowadzącego działalność gospodarczą. Natomiast ustalenie średniego kursu ogólnokrajowego wymaga uwzględnienia większej liczby danych statystycznych, a więc jest bardziej skomplikowane i czasochłonne. Powiązanie kursu walutowanego z cenami tylko jednego segmentu rynku walutowego spowodowałoby, że wartość kwoty wyrażonej w euro odbiegałaby od realnej wartości tej waluty stosowanej w całej gospodarce narodowej.

W PD z 1998 r. wątpliwość budzi definiens zawarty w przepisie definiującym kwotę euro. Poza tym przepisem w tekście tej ustawy nie występowało żadne uregulowanie, w którego treści można byłoby odnaleźć dosłowne przytoczenie określenia definiowanego. Warunkiem zastosowania definiendum, czyli równowartości w euro kwoty wyrażonej w innej walucie, było występowanie jednostki redakcyjnej ustawy dewizowej z 1998 r., „mówiącej o kwocie euro”. Skoro warunek ten nie mógł się ziścić, bezprzedmiotowe było definiowanie kwoty euro. Natomiast w definicji legalnej powinno być wyjaśnione znaczenie innych pojęć ustawowych odnoszących się do euro. Dotyczy to „kwoty w euro” (zob. art. 2 ust. 1 pkt 27 PD z 1998) i „równowartości euro” (por. art. 4, art. 12 ust. 1 i 2, art. 14 ust. 3 PD z 1998). Różnica między sformułowaniami „kwota w euro” i „kwota euro” jest niewielka i może być uznana za językowy błąd legislacyjny. Jednak czym innym jest indeksacyjna klauzula walutowa, uzależniająca wysokość świadczenia pieniężnego realizowanego przez wypłatę określonej kwoty waluty polskiej od kursu walutowego euro, a jeszcze czym innym spłata stałej kwoty euro. Według definicji legalnej kwota euro to równowartość kwoty wyrażonej w innej walucie, która jest przeliczana na euro. Należy więc uznać, że nomenklatura zastosowana w definiens jest myląca. Kwota euro nie może być uznana za „kwotę euro” w znaczeniu legalnym, gdyż w jej przypadku bezprzedmiotowe jest jej przeliczanie na euro z zastosowaniem kursu walutowego. Z kolei „równowartość euro” jest pojęciem normatywnym użytym w definiendum „kwoty euro”. Nie może być zatem uznane za tożsame z tą kwotą. Wystąpiłby bowiem błąd logiczny w postaci pleonazmu. Stwierdzone wady przepisu definiującego kwotę euro zostały wyeliminowane przez zmianę definiens, który obecnie jest powiązany z „równowartością danej kwoty wyrażonej w euro” (zob. art. 2 ust. 3 PD). W aktualnej ustawie dewizowej nie ma już uregulowań, w których treści występowałyby określenia „kwota euro” lub „kwota w euro”. Natomiast nadal są stosowane pojęcie języka prawnego „równowartość euro” (por. art. 18 i art. 25 ust. 1 PD).

Warto zauważyć, że aktualna ustawa dewizowa nie zawiera przepisów ogólnych innych niż definicje legalne, w których treści występowałyby bezpośrednio nawiązanie do euro. Natomiast ustawa dewizowa z 1998 r. zawierała takie wątpliwe rozwiązanie, gdyż zakres niepełnej autonomii dewizowej uprawnionych banków (Gorgol 2001a: 73–75; Skoczylas 2000: 70–71) był regulowany z uwzględnieniem kwoty stanowiącej równowartość 50 000 euro (zob. art. 4 pkt 3 lit. b PD z 1998). W ówczesnym stanie prawnym dokonywanie obrotu kredytowego (Gorgol 2001a: 60–62) skutkującego powstaniem długu, którego termin spłaty jest krótszy niż rok, wymagało uzyskania przez jego uczestnika zezwolenia dewizowego (zob. art. 9 pkt 4 PD z 1998). Niepełna autonomia polegała na wyłączeniu jej adresatów z przestrzegania zwyczajnych ograniczeń

dewizowych (Gorgol 2003a: 68–69; Fojcik-Mastalska 2003: 34–36; Grzegorzczak 2003: 40–41). W zasadzie uprawniony bank nie musiał stosować się do zakazu dokonywania obrotu kredytowego, którego następstwem był dług krótkoterminowy. Jednak w drodze wyjątku nie mógł skorzystać z tego dewizowego immunitetu, gdy ten dług opiewał na walutę polską, a wartość pojedynczej transakcji dokonanej z nierezydentem przekraczała równowartość 50 000 euro. Rezygnacja z tego odstępstwa była przejawem liberalizacji reglamentacji dewizowej uzasadnionym istotą niepełnej autonomii dewizowej. Było to również działanie zmierzające do dostosowywania polskiego prawa dewizowego do standardów prawa traktatowego Unii Europejskiej. Wspólny rynek (zob. art. 63 TFUE) jest oparty m.in. na swobodach przepływów kapitałowych i dokonywania płatności pieniężnych, które oddziałują na standardy unijnego prawa dewizowego (Gorgol 2014: 639–644; Gorgol 2011: 54–56).

3. Jurydykacja euro w przepisach szczególnych polskiego prawa dewizowego

Jak już wspomniano, definicje legalne ważne dla stosowania wszystkich przepisów ustawy dewizowej są uregulowane jej przepisami ogólnymi. Zarówno w PD z 1998, jak i w aktualnie obowiązującej ustawie dewizowej słowniczek pojęć ustawowych jest ujęty w rozdziale I zatytułowanym „Przepisy ogólne”. W drodze wniosku *a contrario* można uznać, że przepisy szczególne prawa dewizowego w znaczeniu szerokim to wszystkie inne niż ogólne jednostki redakcyjne ustawy dewizowej. Z kolei węższe ich rozumienie wprowadzają zasady techniki prawodawczej, regulując sekwencję występowania różnych kategorii ustawowych przepisów (zob. § 15 ZTP). Po tytule takiego aktu prawnego zamieszczane są przepisy merytoryczne, najpierw ogólne, a następnie szczególne. W dalszej kolejności występują regulacje zamieniające, epizodyczne, przejściowe i dostosowujące oraz końcowe. Wynika z tego, że szczególne przepisy prawa dewizowego *sensu stricto* stanowią tylko jedną z kategorii przepisów merytorycznych, która jest zamieszczona w ustawie dewizowej bezpośrednio po przepisach ogólnych, a więc poczynając od jej drugiego rozdziału. Pod rządem PD z 1998 zakres ich występowania ograniczał się do czwartego rozdziału zatytułowanego „Kontrola dewizowa”, a obecnie jest to dziewiąty rozdział „Kontrola wykonywana przez Prezesa Narodowego Banku Polskiego”. Wydaje się, że z punktu widzenia problematyki badawczej właściwszym będzie postrzeganie istoty przepisów szczególnych w znaczeniu nadanym im przez „racjonalnego prawodawcę”. Zasady techniki prawodawczej uwzględniają bowiem dorobek legislacyjny całego prawa polskiego i są instrumentem realizacji konstytucyjnego standardu demokratycznego państwa prawnego (zob. art. 2 KRP).

W przepisach szczególnych PD z 1998 r. dwukrotnie wykorzystano pojęcie „euro” do kształtowania pozycji prawnej rezydentów. Po pierwsze, to sformułowanie języka prawnego posłużyło do określenia zakresu przedmiotowego obowiązku korzystania z pośrednictwa uprawnionych banków dewizowych (Gorgol 2001d: 121–123; Skoczylas 2000: 116–118) przy przyjmowaniu przez rezydentów płatności lub ich dokonywaniu, a także przy dokonywaniu transferu dewizowego (zob. art. 12 ust. 1 pkt 4 i 6 PD z 1998). Pośrednio także kształtowało zakres bankowej kontroli dewizowej (zob. art. 21 ust. 3 pkt 3 PD z 1998). W ujęciu celowościowym euro zostało użyte do uregulowania odstępstw od korzystania z pośrednictwa uprawnionego banku dewizowego. Oznacza to, że kształtowało zakres tego nakazu dewizowego w sposób negatywny. Ustawowy wyjątek dotyczył przekazów, wysyłania oraz płatności dokonywanych za pośrednictwem Poczty Polskiej w kwocie, której wysokość nie przekraczała równowartości 5000 euro. Kolejne odstępstwo było powiązane z tzw. prawem zakrajowości, z którego korzystali rezydenci mający przywileje, immunitety dyplomatyczne lub konsularne (zob. art. 12 ust. 1 pkt 6 w zw. z art. 2 ust. 1 pkt 1 lit. b PD z 1998). W tym przypadku miała zastosowanie kwota nie przekraczająca 10 000 euro. Ponadto europejska jednostka walutowa występowała w treści przepisu zaostrzającego przymus korzystania rezydentów z pośrednictwa uprawnionego banku dewizowego (zob. art. 14 ust. 3 PD z 1998). W tym przypadku adresatem ograniczenia dewizowego był ten bank, a nie bezpośrednio podmiot korzystający z jego usług. Był on obowiązany do zażądania od rezydenta dokumentów potwierdzających tytuł dokonywanej płatności lub transferu, że są to czynności obrotu kapitałowego lub bieżącego, a ich dokonanie nie wymaga zezwolenia dewizowego. Ten ustawowy warunek realizacji dyspozycji płatniczej klienta banku miał zastosowanie, gdy płatności odbywały się na rzecz nierezydenta, albo transfer wartości dewizowych lub krajowych środków płatniczych polegał na przemieszczeniu ich z kraju za granicę. Euro służyło do określenia wartości progowej, której przekroczenie powodowało, że bank w ramach kontroli dewizowej musiał zażądać od swojego klienta określonych dokumentów i uzależnić dokonanie czynności obrotu dewizowego od wykonania tego obowiązku. Ustawowy próg stanowił równowartość 20 000 euro.

W aktualnym stanie prawnym obowiązek pośredniczenia uprawnionego banku dewizowego w dokonywaniu płatności pieniężnych za granicę i rozliczeń w kraju związanych z obrotem dewizowym (Ofiarski 2003: 264–275; Fojcik-Mastalska 2003: 103–105) jest uwarunkowany przekroczeniem ustawowego progu równowartości 15 000 euro, rozpatrywanego w odniesieniu do kwoty przekazu lub rozliczenia (zob. art. 25 ust. 1 PD). Zakres podmiotowy tej powinności obejmuje zarówno rezydentów, jak i nierezydentów. Warto zauważyć, że w porównaniu do rozwiązania przewidzianego w ustawie dewizowej z 1998 r.

obowiązek pośredniczenia uprawnionego banku dewizowego nie jest już stosowany automatycznie, gdyż jest on alternatywną formą w stosunku do pośrednictwa instytucji płatniczych, instytucji pieniądza elektronicznego uprawnionych do świadczenia usług płatniczych, a także biur usług płatniczych w przypadku dokonywania rozliczeń w kraju (zob. art. 25 ust. 2 PD). Stopień restrykcyjności reglamentacji dewizowej jest łagodzony przez fakt pozostawienia uczestnikowi obrotu dewizowego swobody wyboru bankowej lub alternatywnej formy realizacji ustawowej powinności.

Teza, że zmniejszyła się dolegliwość nakazu pośredniczenia uprawnionego banku dewizowego lub innej instytucji finansowej, znajduje także potwierdzenie w ustaleniach dokonanych po zbadaniu, jak ewoluował przepis szczególny regulujący tę powinność po wejściu w życie aktualnej ustawy dewizowej. W pierwotnym jej brzmieniu wartość progowa warunkująca powstanie obowiązku pośrednictwa była ustalona na poziomie równowartości 10 000 euro (zob. art. 25 ust. 1 PD w wersji pierwotnej). Z dniem 21 kwietnia 2007 r. został on podwyższony o połowę do równowartości 15 000 euro (zob. art. 1 pkt 15 w zw. z art. 5 UZPD). Niewątpliwie im wyższy jest ustawowy próg, tym większy jest zakres swobody dokonywania obrotu dewizowego i zarazem węższy zakres występowania ograniczenia dewizowego. Początkowo realizacja dyspozycji płatniczej za pośrednictwem uprawnionego banku dewizowego była uzależniona od podania przez jego klienta² tytułu prawnego, w związku z którym następuje przekaz lub rozliczenie, a także w pewnych sytuacjach wymaganego indywidualnego zezwolenia dewizowego oraz dokumentów potwierdzających tytuł prawny przekazu lub rozliczenia, których kwota przekraczała równowartość 10 000 euro. Początkowo banki te sprawowały również kontrolę podatkową wykonywania w kraju przez nierezydentów obowiązków podatkowych (art. 27 PD w wersji pierwotnej, szerzej zob. Ofiarski 2003: 287–297). Dokonanie za ich pośrednictwem przekazu pieniężnego za granicę lub rozliczenia w kraju z nierezydentem, gdy były one związane z osiągnięciem przychodu lub dochodu podlegającym opodatkowaniu w Polsce, było uwarunkowane przedłożeniem bankowi zaświadczenia właściwego urzędu skarbowego, potwierdzającego wygaśnięcie zobowiązania podatkowego wynikającego z obowiązku podatkowego. Zamiast takiego zaświadczenia wymagano złożenia pisemnego oświadczenia płatnika o obliczeniu i pobraniu podatku lub zaliczki na podatek oraz dowodu wpłaty podatku lub zaliczki na podatek właściwemu urzędowi skarbowemu, gdy podatki były rozliczane w trybie pośrednim. Natomiast gdy podmiotem pośredniczącym w rozliczeniu cudzego podatku był inkasent, jego oświadczenie

² W zasadzie był to rezydent, ale mógł to być również nierezydent dokonujący przekazów gotówkowych za granicę, wpłat gotówkowych na własny rachunek bankowy lub rachunki bankowe innych nierezydentów. Por. art. 25, art. 26 ust. 1 i 2 oraz art. 28 PD w wersji pierwotnej.

nie zawierało stwierdzenia o obliczeniu podatku lub zaliczki na jego poczet. Wynikało to z węższego zakresu jego podstawowych obowiązków podatkowych. Płatnik uczestniczy bowiem zarówno w obliczeniu, jak i poborze daniny publicznej. Z kolei inkasent nie oblicza należności podatkowej, ale uczestniczy tylko w procedurze jej poboru. Wszystkie dokumentacyjne wymagania, które warunkowały realizację czynności obrotu dewizowego za pośrednictwem uprawnionego banku dewizowego, przestały obowiązywać od 21 kwietnia 2007 r. (zob. art 1 pkt 16 UZPD).

Granicznej kontroli dewizowej podlega wykonywanie obowiązków dewizowych związanych z wywozem za granicę i przywozem do kraju wartości dewizowych lub krajowych środków płatniczych. W celu umożliwienia organom służby Straży Granicznej i organom celnym realizacji tego zadania publicznego (Gorgol 2003c: 149–158; Ofiarski 2003: 233) nałożono na rezydentów oraz nierezydentów przemieszczających się przez polską granicę państwową powinność ujawnienia tym organom informacji o krajowych środkach płatniczych i wartościach dewizowych, które są transferowane (zob. art. 18 PD). Odbywa się to za pomocą pisemnego zgłoszenia, którego skuteczność jest uzależniona od zgodności jego treści ze stanem rzeczywistym. Obowiązek dokonania zgłoszenia³ powstaje bezpośrednio z mocy ustawy dewizowej, a nie po uprzednim lub następczym wezwaniu organu granicznej kontroli dewizowej do jego wykonania. Nie ma znaczenia wówczas, jaka jest wartość i ilość transferowanego złota dewizowego lub platyny dewizowej. Natomiast zgłoszenie krajowych lub zagranicznych środków płatniczych zależy od przekroczenia przez nie ustawowego progu ustalonego na poziomie równowartości 10 000 euro. Warto zauważyć, że ten parametr dewizowy ma charakter łączny. Oznacza to, że należy wziąć pod uwagę kwotę wszystkich rodzajów środków płatniczych, które podmiot przekraczający granicę państwową wywozi z kraju lub przywozi z zagranicy. Poza krajowymi środkami płatniczymi (zob. art. 2 ust. 1 pkt 6 PD) mogą to być zarówno waluty obce, jak i dewizy (zob. art. 2 ust. 1 pkt 9 PD). Należy podkreślić, że zakres zastosowania ustawowego progu równowartości 10 000 euro zmieniał się pod rządem obecnej ustawy dewizowej. Pierwotnie odnosił się do łącznej wartości wszystkich wartości dewizowych i krajowych środków płatniczych, więc do wartości transferowanych walorów (zob. art. 25 ust. 1 PD w wersji pierwotnej). Następnie od 21 kwietnia 2007 r. przepis szczególny obowiązuje w aktualnej wersji, która jest mniej restrykcyjna od poprzednio stosowanej (zob. art. 1 pkt 10 UZPD).

³ Z. Ofiarski, wyróżnia dwie formy zgłoszeń obligatoryjnych fakultatywnych (Ofiarski 2003: 230–237). Jednak formę fakultatywną trudno uznać za przejaw występowania obowiązku dewizowego, gdyż w istocie jest ona uprawnieniem uczestnika transferu dewizowego.

Należy podkreślić, że pod rządem ustawy dewizowej z 1998 r. nie przewidziano występowania w jej treści przepisu szczególnego analogicznego do obecnego nakazu dokonywania zgłoszenia dewizowego. Natomiast przewidywała ona zastosowanie do granicznej kontroli dewizowej zasad i trybu kontroli celnej (zob. art. 22 ust. 1 PD z 1998). Zawierała także obligatoryjne upoważnienie do wydania przez Ministra Finansów działającego w porozumieniu z Ministrem Spraw Wewnętrznych i Administracji i Ministrem Łączności rozporządzenia wykonawczego. Powodowało to, że ustawa dewizowa charakteryzowała się znacznym stopniem ogólnikowości i blankietowości, a ciężar uregulowania granicznej kontroli dewizowej był przeniesiony z ustawy do przepisów wykonawczych. Rozporządzenie wykonawcze różnicowało formę zgłoszenia wartości dewizowych i krajowych środków płatniczych na podstawie kryterium kierunku przemieszczenia ich przez państwową granicę (zob. §3 RMF). Wywóz ich za granicę podlegał zgłoszeniu ustnemu, a przywóz – zgłoszeniu pisemnemu. Bez względu na formę zgłoszenia obowiązek jego dokonania nie był uzależniony od żadnej wartości progowej. Jednak inne przepisy wykonawcze wprowadzały odstępstwo od tej reguły. W razie powrotnego wywozu wartości dewizowych lub krajowych środków za granicę potwierdzone przez urząd celny pisemne zgłoszenie ich przywozu do kraju dokumentowało uprawnienie uczestnika transferu dewizowego do dokonania tego transferu dewizowego (zob. § 2 ust. 1 pkt 1 RMF). Wymaganie dokumentacyjne stawało się bezprzedmiotowe w trzech alternatywnych sytuacjach, gdy: 1) krajowe lub zagraniczne środki płatnicze nie przekraczały równowartości 5000 euro; 2) zagraniczne papiery wartościowe i dewizy jako imienne dokumenty wskazywały, że ich wystawcą był nierezydent dokonujący ich wywozu za granicę; 3) czeki podróżnicze były podpisane przez nierezydenta dokonującego takiego ich wywozu (zob. § 2 ust. 3 RMF). Wykładnia historyczno-porównawcza prowadzi do konkluzji, że ustawowy przepis szczególny, uzależniający występowanie obowiązku przedłożenia organowi granicznej kontroli dewizowej od wartości progowej odwołującej się do równowartości kwoty euro, nie był nowatorski. Bezpośrednią genezę tego uregulowania można upatrywać w treści RMF. Niewątpliwie wejście w życie aktualnej ustawy dewizowej oznaczało zmniejszenie uciążliwości związanych z realizacją wymagania dokonywania zgłoszenia dewizowego. Wynikało to przede wszystkim z dwukrotnego podwyższenia wartości progowej oraz rozszerzenia zakresu podmiotowego i przedmiotowego jej zastosowania.

Niewielka liczba bezpośrednich odniesień w przepisach szczególnych ustawy dewizowej do euro i brak wśród nich regulacji dopuszczającej jego stosowania obok waluty polskiej nie powinny być postrzegane jako wystarczające argumenty przemawiające za tezą, że nie doszło jeszcze do eurozacji polskiego prawa dewizowego. Jak już wspomniano, europejska jednostka walutowa stanowi zarazem

walutę obcą, zagraniczne środki płatnicze i wartości dewizowe. Regulacja i reglamentacja dewizowa euro odbywa się z wykorzystaniem instrumentów prawnych, w których treści zastosowano pojęcia o szerszym zakresie znaczeniowym, związane z przynależnością unijnej waluty do bardziej złożonych strukturalnie kategorii nomenklatury prawnodewizowej. W tym kontekście podkreślenia wymagają konkluzja, że euroizacja przebiega w sposób niesamodzielny i jest przejawem bardziej złożonego procesu ewolucyjnego. Zmiany prawa dewizowego stworzyły przestrzeń do dokonywania płatności z użyciem nie tylko euro, dolara amerykańskiego, ale i innych walut obcych.

PD z 1998 r. reglamentowało walutę zarówno zobowiązań pieniężnych w obrocie dewizowym z zagranicą, jak i płatności dokonywanych w tym obrocie (zob. art. 13 PD z 1998). Kontrakty zagraniczne i inne zobowiązania pieniężne w tym obrocie mogły być wyrażone tylko w walucie polskiej lub w walucie wymiennej. Wynika z tego konkluzja, że miernikiem wartości czynności obrotu dewizowego z zagranicą nie mogły być waluty niewymienne (wniosek *a contrario* do nakazu z art. 13 ust. 1 PD z 1989). Zakres reglamentacji płatności dokonywanych w obrocie dewizowym z zagranicą był szerszy od zakresu występowania nakazu wyrażania zobowiązań pieniężnych w walucie polskiej lub w walucie wymiennej. Wszystkie płatności w tym obrocie, a więc nie tylko związane z wykonywaniem zobowiązań, powinny być dokonywane za pomocą krajowych środków płatniczych, walut wymiennych lub dewizach płatnych w tych walutach (zob. art. 13 PD z 1989). Z wnioskiem *a contrario* wynika konkluzja, że w ówczesnym stanie prawnym środkiem zapłaty nie mogły być waluty niewymienne i dewizy opiewające na te waluty. Jak już wspomniano, euro zawsze stanowiło walutę wymienną. Od momentu jego wprowadzenia mogło być używane jako alternatywna wobec waluty polskiej waluta zobowiązań pieniężnych za granicą i środek płatności w obrocie dewizowym zrównany z krajowymi środkami płatniczymi.

Pod rządem PD z 1998 przedmiotem euroizacji był także obrót dewizowy w kraju, czyli obrót dewizowy inny niż kapitałowy i bieżący. Nie był on zdefiniowany dla celów stosowania tej ustawy, co było wadą legislacyjną. Definicję legalną obrotu dewizowego zawierał art. 2 ust. 1 pkt 10 PD z 1998. Z kolei obrót dewizowy z zagranicą to transfer dewizowy i obrót dewizowy między rezydentami a nierezydentami uczestniczącymi w czynności prawnej lub innym zdarzeniu wywołującym płatność lub inne skutki opisane w art. 10 lit a. PD z 1998, a także obrót dewizowy dokonywany przez nierezydenta w kraju oraz rezydenta za granicą (art. 2 ust. 1 pkt 12 PD z 1998). Występował on w formie obrotu kapitałowego i bieżącego (art. 2 ust. 1 pkt 16 i 13 PD z 1998). Transfer dewizowy obejmował czynności faktyczne, będące różnymi formami przemieszczenia wartości dewizowych i krajowych środków płatniczych przez

polską granicę państwową (art. 2 ust. 1 pkt 11 PD z 1998). Skoro był on zasadnie zaliczony do obrotu dewizowego za granicą, na obrót dewizowy w kraju składały się tylko czynności prawne lub inne zdarzenia prawne w rozumieniu art. 2 ust. 1 pkt 10 lit. a PD z 1998. Zasady ustalenia i dokonywania płatności w innej walucie niż waluta polska były w tym obrocie bardziej restrykcyjne niż występujące w obrocie dewizowym z zagranicą. Było to spowodowane występowaniem zwyczajnych ograniczeń dewizowych i oddziaływaniem na prawo dewizowe zasady jednawalutowości (Wójtowicz 2001b: 106). Odstąpienie od ich stosowania wymagało uzyskania zwolnienia dewizowego lub zezwolenia dewizowego. Zwolnienie dewizowe było w rzeczywistości odpowiednikiem ogólnego zezwolenia dewizowego (Gorgol 2001b: 80–81; Fojcik-Mastalska 2003: 41–42). Natomiast ówczesne zezwolenie dewizowe miało cechy tylko zezwoleń indywidualnych i konkretnych (Gorgol 2003d: 107–121; Fojcik-Mastalska 1975: 101–107; Gorgol 2012: 253–256).

Reglamentacja dewizowa pod rządem PD z 1989 obejmowała dokonywanie w kraju płatności środkami stanowiącymi wartości dewizowe (zob. art. 9 pkt 9 PD z 1989). Rozwiązanie to nie miało zastosowania do płatności między osobami fizycznymi, które nie były związane z ich działalnością gospodarczą lub wykonywaniem wolnego zawodu. Warto zauważyć, że opisany zakaz nie miał zastosowania do ustalenia waluty umowy lub innego tytułu prawnego rozliczenia między uczestnikami obrotu dewizowego w kraju, a jedynie obowiązywał następczo przy zapłatach pieniężnych. Wolność wyboru między euro a krajową jednostką monetarną jest przejawem zasady swobody dokonywania obrotu dewizowego (por. art. 5 ust. 2 PD z 1998 i art. 3 ust 1 PD) lub następstwem zastosowania zezwolenia dewizowego. Podmiotowy zakres reglamentacji dewizowej płatności pieniężnych nie obejmował tylko osób fizycznych. Wynika z tego wniosek *a contrario*, że adresatami zakazu były osoby prawne i inne jednostki organizacyjne. Nie miało przy tym znaczenia, czy one prowadziły, czy nie prowadziły działalność gospodarczą. Natomiast wyłączenie z reglamentacji dewizowej było uwarunkowane dokonywaniem płatności tylko między osobami fizycznymi poza gospodarczym lub profesjonalnym obrotem prawnym. Oznacza to, że osoby prawne i inne jednostki organizacyjne mogły użyć euro jako jednostki płatniczej tylko na podstawie udzielonego im zezwolenia dewizowego. W przypadku osoby fizycznej zezwolenie było wymagane, gdy dokonywała ona zapłaty na rzecz podmiotu o innym statusie niż osoba fizyczna. Odstąpienie od stosowania ustawowego zakazu było konieczne również gdy płatności między osobami płatniczymi miały uzasadnienie w działalności gospodarczej lub wykonywaniu wolnego zawodu przez obu uczestników rozliczenia pieniężnego, beneficjenta zapłaty lub dokonującego płatności.

Niewątpliwie podmioty dokonujące płatności w euro i z wykorzystaniem innych zagranicznych środków płatniczych dokonują w ten sposób także zbycia tych wartości dewizowych, które wcześniej zostały przez nie nabyte. Z tego powodu łatwość dostępu do źródeł zasilenia finansowego, którym są waluty obce i dewizy, wpływa bezpośrednio i pozytywnie na zakres euroizacji obiegu pieniężnego. Należy podkreślić, że obowiązywanie ograniczeń dewizowych utrudnia ten dostęp. Natomiast zmniejszenie liczby nakazów i zakazów dewizowych oraz warunków ich stosowania, a także odstępowanie od obowiązku ich przestrzegania na podstawie zezwoleń dewizowych zwiększa zakres euroizacji rynków finansowych. Uczestnik obrotu dewizowego z zagranicą gromadzi zagraniczne środki pieniężne przede wszystkim z tytułu eksportu towarów i odpłatnego świadczenia usług na rzecz nierezydentów. Z kolei w obrocie dewizowym w kraju wartości dewizowe nabywane są w ramach działalności kantorowej, za pośrednictwem uprawnionych banków dewizowych lub w drodze bezpośrednich transakcji dokonywanych między ich zbywcą i nabywcą (Gorgol 2001c: 113–114). Pod rządem PD z 1998 reglamentacja dostępu do zagranicznych środków płatniczych nabywanych w obrocie wartościami dewizowymi w kraju występowała we wszystkich segmentach systemu walutowego w Polsce.

Prowadzenie działalności bankowej podlegało i nadal podlega reglamentacji działalności gospodarczej. Organem właściwym w sprawach nadzoru nad rynkami finansowymi, w tym także nad rynkiem bankowym, jest KNF, która udziela zezwolenia na utworzenie i funkcjonowanie uprawnionego banku dewizowego (por. art. 30a, art. 36 ust. 1 PB i art. 3, art. 3a, art. 1 ust. 2 UNF). Z formalnego punktu widzenia tzw. licencja bankowa nie jest zezwoleniem dewizowym, gdyż podstawą prawną do jej udzielenia nie są przepisy ustawy dewizowej, ale przepisy ustawy bankowej. Jednak należy podkreślić, że wywołuje ona w sferze obrotu dewizowego i działalności kantorowej skutki tożsame z typowym zezwoleniem dewizowym. Skup i sprzedaż wartości dewizowych w bankowych kasach walutowych spełnia wymagania działalności kantorowej w ujęciu legalnym (por. art. 2 ust. 1 pkt 29 PD z 1998 i art. 2 ust. 1 pkt 19 PD). Jednak banki nie musiały uzyskiwać zezwolenia opisanego w ustawie dewizowej z 1998 r., gdyż zostały jednoznacznie wyłączone na mocy jej przepisu z przestrzegania tego wymagania (zob. art. 10 ust. 1 PD). Rozwiązanie to nie uległo zmianie pod rządem obecnej ustawy dewizowej (Gorgol 2003b: 127–128).

Działalność kantorowa stanowi działalność gospodarczą, która może być prowadzona w formie handlowej lub usługowej (por. art. 2 ust. 1 pkt 19 PD i art. 2 ust. 1 pkt 29 Pd z 1998). Działalność handlowa występuje, gdy wartości dewizowe skupowane są lub sprzedawane na własny rachunek przedsiębiorcy. Z kolei działalność usługowa przejawia się w odpłatnym pośrednictwie w kupnie i sprzedaży tych wartości. Cecha odpłatności działalności kantorowej nie jest

bezpośrednio wyrażona w jej definicjach legalnych, ale wynika ona z istoty każdej działalności gospodarczej, która jest ukierunkowana na osiągnięcie zysku. Pod rządem PD z 1998 podmiot prowadzący działalność kantorową miał status dewizowy tylko rezydenta (zob. art. 10 ust. 1 PD z 1998). Natomiast obecna ustawa dewizowa rozszerzyła zakres podmiotowy przedsiębiorców prowadzących kantory walutowe na nierezydentów (zob. art. 11 ust. 1 PD). Z kolei krąg podmiotów uprawnionych do korzystania z oferty kantorowej obejmował i nadal obejmuje zarówno rezydentów, jak i nierezydentów (Gorgol 2003b: 127). Pod rządem PD z 1998 mogły to być w zasadzie tylko osoby fizyczne. Wyjątek dotyczył możliwości zawierania umów kupna-sprzedaży wartości dewizowych z uprawnionymi bankami dewizowymi i innymi przedsiębiorcami prowadzącymi działalność kantorową. Obecnie wszystkie kategorie podmiotów dewizowych niezależnie od ich statusu cywilnoprawnego mogą korzystać z takiej działalności. W poprzednim stanie prawnym klientami kantorów walutowych były podmioty, które nie prowadziły działalności gospodarczej. Przedsiębiorcy nie mogli legalnie nabywać w kantorach walutowych zagranicznych środków płatniczych na potrzeby finansowania tej działalności, a więc zmuszeni byli do korzystania z usług uprawnionych banków dewizowych (Gorgol 2003b: 130). Obecna ustawa dewizowa znacznie rozszerzyła zakres podmiotowy obrotu kantorowego, gdyż nie ma już przeszkód prawnych w nabywaniu i sprzedawaniu przez przedsiębiorców wartości dewizowych w celu finansowania ich działalności gospodarczej. Należy uznać tę zmianę za zasadną nie tylko z powodu braku możliwości legitymowania przez kasjera walutowego statusu klienta kantoru walutowego (Gorgol 2001c: 116–117), ale również ułatwienia prowadzenia działalności gospodarczej. Pod rządem PD z 1998 działalność kantorowa wymagała uzyskania zezwolenia, które było instrumentem reglamentacji zarówno gospodarczej, jak i dewizowej (Gorgol 2003b: 130). Odmienny pogląd został sformułowany przez E. Fojcik-Mastalską, która uznała, że zezwolenie na prowadzenie działalności kantorowej nie jest zezwoleniem dewizowym (Fojcik-Mastalska 2003: 75). Budzi on kontrowersje, gdyż w ramach działalności kantorowej odbywa się także obrót dewizowy. Obecnie istota tej działalności uległa istotnej modyfikacji, gdyż jest ona działalnością regulowaną (Gorgol 2016: 567–583). Oznacza to, że rezygnacja z zezwolenia na jej rozpoczęcie i prowadzenie służy realizacji konstytucyjnego standardu wolności gospodarczej (zob. art. 22 KRP) oraz stanowi ułatwienie w dostępie do euro i innych zagranicznych środków płatniczych.

Ustawa dewizowa z 1998 r. zakazywała dokonywania sprzedaży wartości dewizowych między rezydentami (zob. art. 9 pkt 10 PD z 1998). Niewątpliwie to względne ograniczenie dewizowe obowiązywało w obrocie dewizowym w kraju, a jego adresatami byli rezydenci dokonujący tej sprzedaży. Jednak w tym przypadku zakres podmiotowy reglamentacji dewizowej był ograniczony

przez dwa wyłączenia ustawowe (Wójtowicz 2001a: 106–108). Pierwsze z nich rozciągało się na sprzedaż dokonywaną w ramach działalności kantorowej, gdy wartości dewizowe były kupowane przez osobę fizyczną prowadzącą taką działalność na podstawie stosownego zezwolenia. Natomiast gdy kantor walutowy był prowadzony przez przedsiębiorcę o statusie osoby prawnej lub spółki osobowej prawa handlowego, do takiej transakcji nie miał zastosowania analizowany zakaz dewizowy. W publicznym prawie gospodarczym spółka cywilna nie ma statusu przedsiębiorcy, którym jest każdy z jej wspólników. Drugi wyjątek dotyczył sprzedaży dokonywanej między osobami fizycznymi, gdy nie odbywała się ona w ramach działalności gospodarczej lub wykonywania wolnego zawodu. W tym przypadku wartości dewizowe były przedmiotem transakcji, która nie mogła odbywać się w ramach profesjonalnego obrotu dewizowego. Uzyskane z tego źródła euro i inne zagraniczne środki płatnicze powinny być przeznaczone do finansowania konsumpcji, a nie działalności gospodarczej lub wolnego zawodu. W obecnie obowiązującej ustawie nie ma już analogicznego zakazu dokonywania w obrocie wartościami dewizowymi w kraju ich sprzedaży między jego uczestnikami. Wyeliminowanie tej bariery prawnej w procesie euroizacji polskiego systemu walutowego należy oceniać pozytywnie. Jednym z argumentów uzasadniających tę konkluzję jest brak ekonomicznego i fiskalnego uzasadnienia w stosowaniu tego restrykcyjnego ograniczenia dewizowego.

Podkreślić należy, że od dnia wejścia w życie obecnie obowiązującej ustawy dewizowej ewoluowały jej przepisy regulujące ustalanie zobowiązań w walucie obcej i dokonywanie rozliczeń pieniężnych opiewających na taką walutę. Ten akt prawny w brzmieniu pierwotnym zawierał zakaz dewizowy ustalania i przyjmowania przez rezydentów od nierezydentów należności w innej walucie niż waluta polska lub waluty wymienialne (zob. art. 9 pkt 1 PD w wersji pierwotnej). Rozwiązanie to nie miało zastosowania do nieodpłatnych należności i należności niezwiązanych z prowadzeniem działalności gospodarczej. Warto zauważyć, że zakres ograniczenia dewizowego nie rozciągał się na żadne czynności prawne obrotu dewizowego z zagranicą opiewające na euro lub rozliczane w tej walucie. Jak już wcześniej wspomniano, stanowiło ono bowiem walutę wymienialną. Uchylenie tego zakazu z dniem 21 kwietnia 2007 r. było więc zdarzeniem neutralnym dla biegu procesu euroizacji polskiego prawa dewizowego (zob. art. 1 pkt 7 UZPD). Jednak treść tego ograniczenia dewizowego potwierdza fakt, że euro było zrównane z walutą polską i innymi walutami wymienialnymi od początku obowiązywania PD.

Obecna ustawa dewizowa początkowo zakazywała dokonywania rozliczeń między rezydentami w walutach obcych w obrocie wartościami dewizowymi w kraju (zob. art. 9 pkt 15 PD w wersji pierwotnej). Niewątpliwie to ograniczenie dewizowe wpływało na zakres euroizacji, tworząc barierę prawną w jej

rozwoju. Warto jednak zauważyć, że reglamentacja dewizowa nie obejmowała ustalenia płatności w walutach obcych. Restrykcyjność zakazu dewizowego była osłabiona przez wyłączenie z jego zakresu dewizowego rozliczeń dokonywanych tylko między nierezydentami. Kolejne odstępstwo dotyczyło sytuacji, gdy rozliczenia odbywały się między osobami fizycznymi będącymi rezydentami i nie były związane z prowadzeniem działalności gospodarczej. Z dniem 21 kwietnia 2007 r. zakaz dewizowy otrzymał nowe brzmienie (zob. art. 1 pkt 7 UZPD). Przedmiotem reglamentacji dewizowej stało się zarówno zawieranie umów oraz dokonywanie innych czynności prawnych, powodujących lub mogących powodować dokonywanie w kraju rozliczeń w walutach obcych, jak i dokonywanie w kraju takich rozliczeń. Niewątpliwie oznaczało to zaostrzenie tej reglamentacji. Zakaz został rozszerzony na obrót dewizowy z zagranicą. Obowiązywał nie tylko przy dokonywaniu rozliczenia, ale i przy ustalaniu waluty należności. Z kolei elementem osłabiającym restrykcyjność ograniczenia dewizowego było dodanie dwóch kolejnych wyłączeń z obowiązku jego zastosowania. Wyraźnie wskazano, że nie obowiązuje on w sytuacji, gdy uczestnikami obrotu dewizowego w kraju są tylko nierezydenci. Zmiana ta miała więc charakter jedynie formalny w stosunku do pierwotnego brzmienia uregulowania. Drugie odstępstwo odnosiło się do obrotu dewizowego z zagranicą, gdy jego czynności prawne były dokonywane w kraju. Z dniem 24 stycznia 2008 r. ten zakaz dewizowy został uchylony w całości (zob. art. 2 UZKC). Następstwem tej zmiany było przywrócenie swobody dokonywania obrotu dewizowego w sferze ustalania płatności i dokonywania rozliczeń w dowolnej walucie. Rozwiązania wprowadzone wcześniej w obrocie dewizowym z zagranicą stały się także standardami obrotu wartościami dewizowymi w kraju.

4. Podsumowanie

Unilateralna europeizacja polskiego prawa dewizowego nie była dotychczas ani podstawowym celem zmian legislacyjnych, ani głównym czynnikiem determinującym kierunek zmian ewolucyjnych normowań dewizowych. Przyczyn takiego stanu rzeczy można upatrywać w tym, że akcesja i członkostwo w UE nie są uwarunkowane zastąpieniem waluty narodowej przez euro lub przyznaniem unijnej jednostce walutowej statusu środka płatniczego równorzędnego z walutą polską. Równie istotne jest to, że wpływ państwa członkowskiego na politykę monetarną UGW jest mniejszy, bardziej sformalizowany i mniej przewidywalny niż w przypadku samodzielnego wykonywania władzy monetarnej i dewizowej przez krajowe organy władzy publicznej. Nie oznacza to jednak, że jednostronna euroizacja zależy tylko od swobodnej decyzji tych organów. Zmiany w otoczeniu zewnętrznym Polski powodują konieczność reagowania na nie, w tym także

za pomocą modyfikacji polskiego prawa dewizowego. Unilateralna euroizacja w dużym stopniu ma charakter reaktywny, wtórny i dostosowawczy do prawa unijnego. Wymownym przykładem jest chociażby zastąpienie ECU przez euro i dopuszczenie zastosowania tej waluty nie tylko w formie jednostki rozrachunkowej, ale także w postaci banknotów i monet.

Zakres euroizacji polskiego prawa dewizowego jest stosunkowo szeroki, gdyż proces ten spowodował zamiany przepisów zarówno ogólnych, jak i szczególnych. Wśród ogólnych uregulowań dominują definicje ustawowe pojęć, które występują w całym tekście normatywnym ustawy dewizowej. Można stwierdzić, że doszło do znacznego ograniczenia liczby definicji, w których treści występuje odwołanie do euro. Obecnie euro jest wykorzystywane tylko do wyjaśnienia znaczenia sformułowania „równowartość danej kwoty wyrażonej w euro”. Redukcja normatywnych odwołań do unijnej jednostki walutowej w ogólnych przepisach dewizowych jest spowodowana zamianami jej istoty i form występowania, odmienną nomenklaturą oraz treścią pojęć pomocniczych prawa dewizowego. Nastęstwa unilateralnej euroizacji w zakresie zastosowania przepisów ogólnych mają charakter ilościowy i formalny. Natomiast z punktu widzenia uznania euro za prawny środek płatniczy w Polsce lub dopuszczenia do jego stosowania obok waluty polskiej nie mogą być one postrzegane jako merytoryczne modyfikacje polskiego prawa dewizowego. Wynika to przede wszystkim z faktu, że ograniczenia i obowiązki dewizowe mają źródło w szczególnych przepisach dewizowych. Euro jako waluta obca i dewizy opiewające na tę walutę były oraz są nadal zagranicznymi środkami płatniczymi, do których przede wszystkim nawiązują poszczególne instrumenty reglamentacji i regulacji dewizowej.

Stopień jurydyzacji euro w przepisach szczególnych polskiego prawa dewizowego uległ ograniczeniu. Ewolucja tego prawa była ukierunkowana na zmniejszenie liczby ograniczeń, obowiązków dewizowych, łagodzenie restrykcji reglamentacji i regulacji dewizowej. Występowanie tej podstawowej tendencji legislacyjnej nie wykluczało występowania przeciwstawnych do niej rozwiązań prawnych, które miały niewielkie znaczenie praktyczne z uwagi na ich ograniczony czasowo, przedmiotowo i podmiotowo zakres zastosowania. Liberalizacja polskiego prawa dewizowego jest zauważalna zarówno w sferze obrotu dewizowego z zagranicą, jak i obrotu wartościami dewizowymi w kraju. W obu segmentach obrotu dewizowego mogą być stosowane euro i dewizy opiewające na tę walutę jako alternatywne do waluty polskiej środki płatnicze oraz waluta zobowiązań. Zniesienie zakazu dewizowego ich stosowania należy więc uznać za jeden z kluczowych etapów jednostronnej euroizacji polskiego prawa dewizowego. Zmniejszenie stopnia jurydyzacji euro sprzyja tej euroizacji. Ograniczenie zakresu i dolegliwości reglamentacji dewizowej powoduje zwiększenie swobody dokonywania obrotu dewizowego. Z kolei zmniejszenie liczby i uciążliwości

obowiązków dewizowych osłabia bariery prawne w dokonywaniu czynności tego obrotu. Należy zatem uznać, że im jest większy stopień swobody i ułatwień dokonywania obrotu dewizowego, tym rezydenci oraz nierezydenci mają większą swobodę decydowania o zastosowaniu euro zamiast waluty polskiej do rozliczeń pieniężnych i innych czynności tego obrotu.

*

Artykuł objęty wsparciem finansowym Narodowej Agencji Wymiany Akademickiej – Umowa nr BWS/BIL/2022/1/00109/U/00001.

Wykaz skrótów

- PB – Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. Prawo bankowe
- UE – Unia Europejska
- KNF – Komisja Nadzoru Finansowego
- KRP – Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r.
- NBP – Narodowy Bank Polski
- OP – Obwieszczenie Prezesa Narodowego Banku Polskiego w sprawie ogłoszenia wykazu walut wymienialnych z dnia 29 listopada 2018 r.
- PD – Ustawa z dnia 27 lipca 2002 r. – Prawo dewizowe
- PD z 1994 – Ustawa z dnia 2 grudnia 1994 r. – Prawo dewizowe
- PD z 1998 – Ustawa z dnia 18 grudnia 1998 r. – Prawo dewizowe
- RE – Rozporządzenie Rady (WE) nr 974/98 z dnia 3 maja 1998 r. w sprawie wprowadzenia euro
- RMF – Rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 8 stycznia 1999 r. w sprawie zakresu, szczegółowych zasad i trybu granicznej oraz pocztowej kontroli dewizowej oraz rodzajów dokumentów stwierdzających uprawnienie do wywozu, wysyłania lub przekazywania za granicę wartości dewizowych lub krajowych środków płatniczych, a także przypadków, w których dokumenty takie nie są wymagane
- RRM – Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 15 stycznia 2016 r. w sprawie zniesienia Narodowego Komitetu Koordynacyjnego do spraw Euro, Rady Koordynacyjnej oraz Międzyinstytucjonalnych Zespołów Roboczych do spraw Przygotowań do Wprowadzenia Euro przez Rzeczpospolitą Polską
- RPEiS – Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny
- SDR – *Special Drawing Rights*, czyli Specjalne Prawa Ciągnione
- TFUE – Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej
- TUE – Traktat o Unii Europejskiej
- UGW – Unia Gospodarcza i Walutowa
- UNF – Ustawa z dnia 21 lipca 2006 r. o nadzorze nad rynkiem finansowym
- USE – Ustawa z dnia 25 maja 2001 r. o skutkach wprowadzenia w niektórych państwach członkowskich Unii Europejskiej wspólnej waluty euro

- UZPD – Ustawa z dnia 26 stycznia 2007 r. o zmianie ustawy Prawo dewizowe oraz innych ustaw
- UZKC – Ustawa z dnia 23 października 2008 r. o zmianie ustawy Kodeks cywilny oraz ustawy Prawo dewizowe
- ZTP – Zasady techniki prawodawczej stanowiące załącznik nr 1 do Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 20 czerwca 2002 r. w sprawie „Zasad techniki prawodawczej”

Bibliografia

Akty prawne

- Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r., Dz.U. Nr 78, poz. 483, ze zm.
- Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej (wersja skonsolidowana 2016), Dz.U. C 202 z 7.6.2016 r., s. 47–200.
- Traktat o Unii Europejskiej (wersja skonsolidowana 2016), Dz.U. C 202 z 7.6.2016 r., s. 13–46.
- Rozporządzenie Rady (WE) nr 974/98 z dnia 3 maja 1998 r. w sprawie wprowadzenia euro, Dz. Urz. UE. L z 1998 r. Nr 139, s. 1, ze zm.
- Ustawa z dnia 2 grudnia 1994 r. Prawo dewizowe, Dz.U. z 1994 r. Nr 136, poz. 703, ze zm.
- Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. Prawo bankowe, tekst jedn. Dz.U. z 2022 r., poz. 2324, ze zm.
- Ustawa z dnia 18 grudnia 1998 r. Prawo dewizowe, Dz.U. 1998 Nr 160, poz. 1063, ze zm.
- Ustawa z dnia 25 maja 2001 r. o skutkach wprowadzenia w niektórych państwach członkowskich Unii Europejskiej wspólnej waluty euro, Dz.U. z 2001 r. Nr 63, poz. 640, ze zm.
- Ustawa z dnia 27 lipca 2002 r. Prawo dewizowe, tekst jedn. Dz.U. z 2022 r., poz. 309, ze zm.
- Ustawa z dnia 21 lipca 2006 r. o nadzorze nad rynkiem finansowym, tekst jedn. Dz.U. z 2023 r., poz. 188.
- Ustawa z dnia 26 stycznia 2007 r. o zmianie ustawy – Prawo dewizowe oraz innych ustaw, Dz.U. z 2007 r. Nr 61, poz. 410.
- Ustawa z dnia 23 października 2008 r. o zmianie ustawy – Kodeks cywilny oraz ustawy – Prawo dewizowe, Dz.U. z 2008 r. Nr 228, poz. 1506.
- Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 15 stycznia 2016 r. w sprawie zniesienia Narodowego Komitetu Koordynacyjnego do spraw Euro, Rady Koordynacyjnej oraz Międzyinstytucjonalnych Zespołów Roboczych do spraw Przygotowań do Wprowadzenia Euro przez Rzeczpospolitą Polską, Dz.U. z 2016 r., poz. 117.
- Rozporządzenie Prezesa Rady Ministrów z dnia 20 czerwca 2002 r. w sprawie „Zasad techniki prawodawczej”, tekst jedn. Dz.U. z 2016 r., poz. 283, ze zm.
- Rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 8 stycznia 1999 r. w sprawie zakresu, szczególnych zasad i trybu granicznej oraz pocztowej kontroli dewizowej oraz rodzajów

dokumentów stwierdzających uprawnienie do wywozu, wysyłania lub przekazywania za granicę wartości dewizowych lub krajowych środków płatniczych, a także przypadków, w których dokumenty takie nie są wymagane, Dz.U. z 1999 r. Nr 3, poz. 11.

Obwieszczenie Prezesa Narodowego Banku Polskiego w sprawie ogłoszenia wykazu walut wymiennalnych z dnia 29 listopada 2018 r., M.P. z 2018 r., poz. 1210.

Opracowania

- Adamski, Dariusz. 2020. Unia Gospodarczo-Walutowa. W: Dagmara Kornobis-Romanowska (red.). *Prawo rynku wewnętrznego. System Prawa Unii Europejskiej*, t. 7, 659–711. Warszawa: C.H. Beck.
- Bordo, Michal, D. Schwartz, Anna, J. 1989. The ECU – An Imaginary or Embryonic Form of Money: What Can We Learn from History. W: P.D. Grauwe, T. Peters (eds.). *The ECU and European Monetary Integration*, 194–213. London: Palgrave Macmillan.
- Czaja, Jarosław. 2016. Euroizacja jako skutek spowolnienia integracji monetarnej Unii Europejskiej. *Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu* 416: 36–43.
- Czaja, Jarosław, Arunas Dulkys. 2012. The euroisation of Lithuania and Poland: Comparison. *Ekonomika* 91(3): 27–55.
- Feige, Edgar, James L. Dean. 2003. Dollarization and euroization in transition countries: currency substitution, asset substitution, network externalities and irreversibility. *Comparative Economic Studies* 45: 358–383.
- Fojcik-Mastalska, Eugenia. 2003. *Prawo dewizowe: Komentarz*. Wrocław: Oficyna Wydawnicza Unimex.
- Fojcik-Mastalska, Eugenia. 1975. *Zezwolenia dewizowe w polskim prawie dewizowym*. Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolineum – Wydawnictwo.
- Gorgol, Andrzej. 2003a. Charakter i rodzaje ograniczeń dewizowych. W: Wanda Wójtowicz, Andrzej Gorgol (red.). *Prawo dewizowe*, 64–78. Warszawa: Dom Wydawniczy ABC.
- Gorgol, Andrzej. 2003b. Działalność kantorowa jako szczególny rodzaj obrotu dewizowego. W: Wanda Wójtowicz, Andrzej Gorgol (red.). *Prawo dewizowe*, 124–137. Warszawa: Dom Wydawniczy ABC.
- Gorgol, Andrzej. 2016. *Fikcja prawna pozytywnego wpisu do rejestru działalności kantorowej jako przejaw realizacji uprawnienia przedsiębiorcy do terminowego załatwienia jego sprawy*. W: E. Ura, E. Feret, S. Pieprzny (red.). *Jednostka wobec działań administracji publicznej*. 567–583. Rzeszów: RS Druk.
- Gorgol, Andrzej. 2001a. Komentarz do art. 4. W: Wanda Wójtowicz, Andrzej Gorgol (red.). *Prawo dewizowe z komentarzem*, 73–75. Bydgoszcz–Lublin: Oficyna Wydawnicza Branta.
- Gorgol, Andrzej. 2001b. Komentarz do art. 6. W: Wanda Wójtowicz, Andrzej Gorgol (red.). *Prawo dewizowe z komentarzem*, 78–81. Bydgoszcz–Lublin: Oficyna Wydawnicza Branta.
- Gorgol, Andrzej. 2001c. Komentarz do art. 10. W: Wanda Wójtowicz, Andrzej Gorgol (red.). *Prawo dewizowe z komentarzem*, 112–117. Bydgoszcz–Lublin: Oficyna Wydawnicza Branta.

- Gorgol, Andrzej. 2001d. Komentarz do art. 12. W: Wanda Wójtowicz, Andrzej Gorgol (red.). *Prawo dewizowe z komentarzem*, 21–123. Bydgoszcz–Lublin: Oficyna Wydawnicza Branta.
- Gorgol, Andrzej. 2003c. Kontrola dewizowa. W: Wanda Wójtowicz, Andrzej Gorgol (red.). *Prawo dewizowe*, 149–158. Warszawa: Dom Wydawniczy ABC.
- Gorgol, Andrzej. 2011. *Prawne aspekty publicznego finansowania partii politycznych w Polsce i na poziomie europejskim*. Lublin: Wydawnictwo UMCS.
- Gorgol, Andrzej. 2014. Prawnodewizowe instrumenty ochrony rynku finansowego. W: W. Miemiec, K. Sawicka (red.). *Instytucje prawnofinansowe w warunkach kryzysu gospodarczego*, 638–650. Warszawa: Wolters Kluwer S.A.
- Gorgol, Andrzej. 2012. Preferences in Polish foreign exchange Law. W: ПУБЛИЧНЫЕ ФИНАНСЫ И НАЛОГОВОЕ ПРАВО, ЕЖЕГОДНИК, Выпуск 3, Preferences in Financial Law and Economic of The Countries of Central and Eastern Europe, 253–256. Woroneż: Издательство Воронежского Государственного Университета.
- Gorgol, Andrzej. 2003d. Zezwolenia dewizowe jako forma łagodzenia ograniczeń dewizowych. W: Wanda Wójtowicz, Andrzej Gorgol (red.). *Prawo dewizowe*, 107–120. Warszawa: Dom Wydawniczy ABC.
- Grzegorzcyk, Tomasz. 2003. *Ustawa prawo dewizowe. Komentarz*. Warszawa: Dom Wydawniczy ABC.
- Hahn, Hugo, Johannes J. Siebelt. 1999. System walutowy, obrót kapitałowy i płatniczy. W: M.A. Dausen (red.). *Prawo gospodarcze Unii Europejskiej*, 545–638. Warszawa: C.H. Beck.
- Levasseur, Sandrine. 2004. Why not euroisation? *Revue de l'OFCE* 5 (91 bis): 125–156.
- Łączkowski, Wojciech. 2017. Konstytucja RP a waluta euro. *Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny* 3: 11–15.
- Ofiarski, Zbigniew. 2003. *Prawo dewizowe, Komentarze*. Kraków: Zakamycze. Kantor Wydawniczy Zakamycza.
- Riemer, Jeremiah. 1993. The ECU as the „Mark” of Unity: Europe between Monetary Integration and Monetary Union. *Social Education* 57(4): 184–186.
- Skoczylas, Józef Jan. 2000. *Prawo dewizowe. Komentarz*. Warszawa: Wydawnictwo Prawnicze LexisNexis.
- Winkler, Adalbert, Francesco Mazzaferro, Carolin Nerlich, and Christian Thimann. 2004. Official dollarisation/euroisation – motives, features and policy implications of current cases, ECB. *Occasional Paper* 11: 40–49.
- Wójtowicz, Wanda. 2001a. Komentarz do art. 2 ust. 1 pkt 10. W: Wanda Wójtowicz, Andrzej Gorgol (red.). *Prawo dewizowe z komentarzem*, 36–39. Bydgoszcz–Lublin: Oficyna Wydawnicza Branta.
- Wójtowicz, Wanda. 2001b. Komentarz do art. 9. W: Wanda Wójtowicz, Andrzej Gorgol (red.). *Prawo dewizowe z komentarzem*, 94–111. Bydgoszcz–Lublin: Oficyna Wydawnicza Branta.
- Wójtowicz, Wanda. 2003. Pojęcia kształtujące zakres prawa dewizowego. W: Wanda Wójtowicz, Andrzej Gorgol (red.). *Prawo dewizowe*, 149–158. Warszawa: Dom Wydawniczy ABC.

